

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kíhez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Mert szoros kapu és keskeny ut, a mely viszen az életre, és kevesen vagynak azok, a kik azt megtalálják. Máté 7, 14.

A természetes földi életbe tágas kapu és széles ut vezet. Ezt az utat nem kell keresni, rajta járunk mindnyájan születésünk óta és sokszor nem is gondolunk rá, hogy ez a széles ut, bűnös örömeivel, veszedelemre viszen. Ellenben a szoros kaput és keskeny utat előbb meg kell találni s „kevesen vagynak, a kik azt megtalálják.“ Miért? Mert kevesen keresik! A széles utra vivő tágas kapu a természetes születés. Az örök életre vivő keskeny utra vezető szoros kapu az *ujjászületés*. Csak a ki ujonnan született, ismeri az igaz életet. Füle, mely addig siket volt, elkezd Isten igéjére hallgatni; szeme, melyre vak volt, most Isten utaira figyel; elszáradt keze meggyógyul s a hitből fakadó jócselekedetekben fárad; előbb sánta lába pedig biztos léptekkel viszi az örök élet felé. A ki ujjászületés által a szoros kaput megtalálta s rajta az életre vivő keskeny utra kilépett, az soha nem ismert és előbb nem érzett életerőt és életörömet talál, mely mindaddig megmarad és egyre nő, míg a végeélt, az üdvösséget el nem érte.

Egy orvos fogadótermében szép könyvállvány állott, melynek homlokzatára ezen mondás volt díszes betűkkel művésziesen kifaragva: „Mert szoros kapu és keskeny ut, a mely viszen az életre, és kevesen vagynak azok, a kik azt megtalálják.“ Ezen könyvállványt egy kegyes rokonától kapta konfirmációi ajándékkul s azért nagy becsben tartotta. Azonban *igazán* értékesé csak akkor lett rá nézve e könyvszekrény, mikor egy nap levelet

kapott, melyben ez állt: „Évek előtt ön gyógykezelt engemet. Valahányszor sebeimet bekötözte, tekintetem mindannyiszor a könyvvállványt diszitő mondáson pihent. Ekkor mindig azt gondoltam, hogy nem fogok meggyógyulni, mert hiszen csak kevesen találják meg az életre vagyis a „gyógyulásra“ vezető utat. Utam — gondoltam magamban — nemsokára sirba viszen. — De mivel a bibliai hely: Máté 17, 14. is ott állt a mondás alatt, egyszer otthon felkerestem s egész összefüggésben elolvastam. Ekkor láttam csak, hogy milyen balgatagul értelmeztem e mondást. Ettől fogva sokat gondolkoztam felette s Isten kegyelméből megtaláltam az igaz életre vivő utat, mit könyvszekrényének köszönök.“ Az orvos ettől fogva a könyvvállványt még nagyobb becsben tartotta s a rajta lévő mondás neki is életre vivő uttá lett.

Vajha ez a példa minket is arra serkentene, hogy komolyan keressük az életre vivő szoros kaput és keskeny utat. Add Uram, hogy keressük és megtaláljuk. *„Ha valaki újjá nem születendik, nem láthatja az Istennek országát!“* (Ján. 3, 3.)

A napirendre került egyetemes és kerületi árvaházak felállítására vonatkozó pontozatok.

1. Isten ígéje az árvákról és özvegyekről való gondoskodást szent kötelességünkké teszi. Utalok az Ószövetségből a 68. zsoltár 6. versére: „Az árváknak atyjok, és az özvegyeknek őrizőjök az Isten“, az Ujszövetségből pedig Jakab levele 1. részének 27. versére: „A tiszta és Isten előtt, és az atya előtt szeplő nélkül való isteni szolgálat ebben áll: Meglátogatni az árvákat és özvegyeket az ő nyomoruságokban, és szeplő nélkül megtartani magát e világtól“.

2. Ágostai hitvallásu evangélikus egyházunk, mely Isten ígéje alapján áll, első sorban hivatva és kötelezve van az árvákról és özvegyekről gondoskodni, szem előtt tartva Pál apostol azon komoly szavát is: „Ha valaki az övéiről és főképen az ő háznépéről gondot nem visel, az a hitet megtagadta és a hitetlennél alábbvaló.“ (Galat. 5, 8.)

3. Eddig ezen a téren igen keveset tettünk s az Isten ígését megvető róm. kath. egyház, melynek hazánkban is mindenfelé vannak árvaházai, nagyon is megszegyenített bennünket. A református egyházzal közösen (leginkább alapítványokból) fentartott budapesti országos protestáns árvaházon kívül, csak a tiszai egyházkerületnek van kerületi s azon kívül a pozsonyi, soproni, győri és lőcsei gyülekezeteknek gyülekezeti árvaháza. A

Iócei árvaház Herrmann Gusztáv alapítványából létesült s az egész Szepeségről fogad be árvákat, de valamennyien összevéve a segélyre szoruló evang. árváknak csak kis hányadát képesek befogadni. Óreg napjakra esendes otthont kereső özvegyek befogadására pedig egyáltalán nincsen menhelyünk.

4. Az egyetemes evang. egyházi gyámintézet fenállásának közeledő félszázados emlékünnepét oly módon óhajtja méltóképen megünnepelni, hogy egy egyetemes jellegű evang. leányárvaházat létesít s azonkívül kerületi árvaházak felállítására is serkent.

5. Mivel a példabeszéd, hogy „a ki sokat markol, keveset fog“ itt is áll, ne akarjuk százados mulasztásunkat egyszerre pótolni, mert egy egyetemes és a meglévő tiszakerületi leszámításával 3 kerületi, összesen tehát 4 árvaház felállítására egyszerre gyengék vagyunk. De tekintve gyülekezeteink tulterheltségét s vagyonos egyháztagjaink közönyét, kerületi árvaházak felállítása most még nem is kecsgetet nagy eredménnyel.

6. Mivel az egyesülésben rejlő erő határozottan szebb reményekkel biztat, azért először az egyetemes jellegű — mondjuk — leányárvaházat kell felállítanunk.

7. Ezen árvaház felállításáról és fenntartásáról gondoskodjék az e. e. e. gyámintézet. Rendezzünk azért erre a célra a küszöbön álló jubileum alkalmából egy *rendkívüli országos gyűjtést*. Ez tekintve a szent célt, ha lelkesen hajtjuk végre, bizonyára behoz annyit, hogy az intézetet felállíthatjuk. A lelkészek és tanítók, mint mindég, úgy most is megtesznek majd mindent az ügy érdekében. De talán megérjük, hogy végre azok is hoznak nagyobb áldozatot, akik az egyház-igazgatásban egyenjogú szerepet játszanak a lelkészekkel, eddig azonban rendszerint csak — a lelkészeket biztatják.

8. A fentartásról is a gyámintézet gondoskodnék oly módon, hogy úgy a gyülekezeti, mint az esperességi, kerületi és egyetemes gyámintézetek összes évi bevételük $\frac{1}{8}$ -ad (esetleg $\frac{1}{5}$ -öd) részét erre a célra fordítanák. Mivel az árvaház felállítása és fenntartása által a gyámintézet sokkal népszerűbbé válna, évi bevétele is tetemesen szaporodnék, miből az árvaházra is egyre nagyobb összeg esne. Természetes, hogy ha az árvaház egyszer meg lesz, másféle adományok és hagyományok is esnek majd reá s ha magányos, jómódú özvegy nők befogadására szolgáló otthonnal kötnők össze, ez is tetemesen fokozná az árvaház bevételét.

9. Evangélikus árvaház célja nem lehet csupán az árvákról lakás, táplálék, ruházat és iskoláztatás által való testi gondoskodás, — hanem és főképen az árvák lelki nevelése s kiképzése, hogy belőlük az egyháznak lelkes, munkás tagjai, azokból kiket az Ur az élvezett helyes lelki vezetés hatása alatt erre vonz diakonisszák, diakonusok, esetleg hívó tanítók, tanítónők, lelkészek legyenek.

10. Azért az intézet élére egy az ügy iránt lelkesülő s a belmisszió kérdésével behatóan foglalkozó lelkészt kell állítani, ki minden idejét, teljes erejét s egész hitét az intézet fejlesztésére fordítaná. A növendékek gondozása s nevelése pedig, úgy szintén az otthonban lakó özvegy nők ellátása,

az intézeti lelkész felügyelete alatt álló részben tanítói képzéssel is bíró diakonisszákra (fiúárvaházban képzett diakonusokra) volna bízandó.

11. A tervezett egyetemes árvaház felállítására, részint az e helyeken uralkodó drágaság, részint az egyházi közszellem hiánya miatt, sem Budapest sem azon gyülekezeteink nem alkalmasak, melyekben árvaházaink már vannak. Szép, egészséges vidékre kell azt tenni, hol olesón, esetleg ajándékba kapnánk 10—20 katasztrális hold területet, hol az építkezés s az életfentartás is olesőbb s hol buzgó, élő gyülekezetünk van. Egyszerű kis falu, tiszta erkölcsével, vallásos kegyességgel alkalmasabb hozzá, mint az annyi rossz példát nyújtó s oly sok kisértést magában rejtő drága nagyváros.

12. Oda kell törekednünk, hogy mindegyik gyülekezetben mielőbb alakuljon nőegylet. Ha ez meglesz, akkor a nőegyletek hasonló módon és szellemben, minden kerületben alapíthatnak és fenttarthatnak egy egyházkerületi árvaházat.

Scholtz Ödön.

A magyar reformáció nagyasszonyai, mint belmisszióknak uttörői.

Irta: Payr Sándor.

(Folytatás és vége.)

A Batthyániak mellett még egy másik ősi hirneves családot kell különösen kiemelnünk, melynek nőtagjai példásan tüntek ki protestáns hitbuzgalmukkal. A szigetvári hősnek, *Zrinyi Miklós*nak családja ez. Hogy maga a hős is, Nádasdy nádornak és a Batthyániaknak bizalmas barátja, áttért-e hozzánk, még vitás kérdés. Több történetíró őt is protestánsnak tartja, a mi valószínű is.

Elődje a szigetvári parancsnokságban, Horváth Márk már evangélikus volt. S egész Tolna, Baranya és Somogy területén virágjában volt akkor a reformáció. Zrinyi Miklós gyermekeiről pedig már kétségtelenül bizonyos, hogy mind buzgó evangélikusok voltak. Fiai, György, Kristóf és Miklós nem csak magyar, hanem horvát nyelven is adtak ki evangéliumi iratokat. Buchich Mihály belicai lelkész fordította le horvát nyelvre az ujszövetséget, kátét és énekes könyvet (Nedelic 1573). A szigetvári hősnek leányai pedig: *Kata* (Thurzó Ferenc s utóbb Forgách Imre felesége), *Orsolya* (Bánffy Miklósné), *Dorottya* (Batthyáni Boldizsárné), *Margit* (Homonnai Drugethné), *Borbála* (Thurzó Elekné), — mind protestánsok és pedig buzgó tagjai egyházunknak. Lelkészek életrajzában és régi könyvek ajánló leveleiben mind az öt Zrinyi leány nevével találkozunk. De különösen a hősnek elsőszülött leányát, *Katát* kell kiemelnünk, a ki igazi leona Lutherana volt s a prot. belmisszió történetében is szép nevet biztosított magának.

Zrinyi Katát, amint újabban előkerült forrásokból megismerhettük, ezután Cobor Erzsébettel, Lórántfi Zsuzsannával és Petrőci Katával fogjuk egy sorban emlegetni. E nőnek nem csak az volt dicsősége, hogy a hős Zrinyi-Miklóst vallhatta atyjának, hanem diésekedhetett volna azzal is, hogy

kezéért, a vele kötendő házasságért Thurzó Ferenc a nyitrai püspök lemondott egyházi méltóságáról és javadalmairól. Mint hitves és anya pedig ez a nő adta egyházunknak Thurzó Györgyöt, a nagy protestáns nádort. Ime három olyan tény, melyeknek mindegyike emlékezetre méltó.

Első férjével, a volt püspökkel 1562. jun. 28. kelt egybe. E házasságból született a fia, Thurzó György. Két évi özvegység után 1576. másodszor is férjhez ment és pedig most *Forgách* Imre nógrádi főispánhoz, a kiben a 9 éves Thurzó fiu — későbbi saját vallomása szerint — nem is mostoha, hanem második édes apát nyert. Ezt azonban nem hitte el a világ.

Jóllehet a leghivebben viseltek gondot a gyermekről, midőn a lelkeszen kívül még egy *Ecchard* Kristóf nevű szászországi orvos philosophus által is neveltették; s jóllehet a fiunak vagyonát is lelkiismeretesen és a leggondosabban kezelték: a Thurzó rokonok mégis bizalmatlanságukkal s alaptalan gyanúsításaikkal sok keserőséget okoztak Zrinyi Katának. Többek közt megtették, hogy 1879. október 4. midőn az anya testvéreivel és fiával egyik urodalmát, Árva várát akarta megnézni, bezárták előtte a várkaput és nem bocsátották be. A mélyen sértett anyának az ország birájánál kellett elégtételt keresnie. Árván kívül Lhietava, Hricsó, Trencsén és Bittse is a kis-korú gyermek jószágai voltak, melyeket anyja Zrinyi Kata kormányzott.*)

Ezek a helyek, különösen pedig Trencsén és Bittse voltak színhelyei a protestáns nagyasszony áldott munkásságának. Zrinyi Kata rokonlelkű férjével mintaszerűen vezette urodalmaiban a valláserkölesi életet; szeretettel jár el nagyasszonyi tisztében, de egyszersmind a Zrinyi Miklós lányához méltó erélylyel is. A trencsényi levéltár emlékei Zrinyi Katát emlegetik mindenütt, nem a férjét. A mi természetes is, mert hisz a vagyon Thurzó birtok és a gyermeke volt, a gyám pedig nem a mostoha apa, hanem Zrinyi Kata.

Az újabban előkerült u. n. trencsényi regulák az eddiginél mélyebb és világosabb bepillantást engednek vetnünk egy XVI. századbéli evang. gyülekezet belső életébe, és pedig olyanéba, melyet egy erélyes, buzgó nő szervezett.**)

Zrinyi Kata rendszeres díjazással gondoskodott urodalmaiban a templomról, iskoláról, lelkészről és tanítóról. A várlelkész kapott évenként 34½ kvárta lisztet, 312 font tehénhust, 365 itce bort és 430 itce sert. Az öreg deákoknak az iskola mellett külön internatusuk, deáknevelő házuk volt. Az öreg deákok kaptak hetenként husra 30 pénzt, a mendikánsok 20 pénzt, egy vég morvai posztót s ezen kívül a várból minden héten lisztet másfél fertályt és egy-egy kántorban (az az negyedévenként) borsót másfél fertályt s kölest vagy pohánka kását is másfél fertályt. De a mestereknek vigyázniok kellett, hogy a kik bujdosó, az az esavargó deákok (scholares vagantes) azok semmit se kapjanak.

*) Lásd a Thurzó Gy. leveleihez irt életrajzot Kubinyi Miklóstól. Bpest 1876.

**) Itt és a következőkben dr. Takáts Sándor fentebb idézett közleményeit használtam fel.

Külön gondja volt e mellett Zrinyi Katának a városok és falvak szegényeire. Szegényeknek, kik vasárnap Istenébe alamizsnát vártak, az udvarbírák 8 frt. 32 krt., a medikánsoknak az egyháznál pedig minden vasárnap 6 denárt osztottak ki.

A szegény betegek és elagottak pedig rendes *ispotályokban*, tehát specialis belmissziói intézetekben nyertek teljes ellátást. Ilyen ispotályok voltak Trencsénben, Bittsén, Teplán, Báanban és még több helyen, melyek mind ugyanezen szabályok szerint voltak berendezve.

Az udvarbíró az ispotálybeli férfiaknak fekete szabású szürke posztóból csináltatott ruhát s ehhez adott két hosszú inget, egy vagy két gatyát, egy—egy süveget és szíjövet fejenként. Az asszonyembereknek és leányoknak pedig, kik az ispotályban laktak, adott az udvarbíró egy hosszú inget az ő módjuk szerint, két előkötőt, két fejre való kendőt s a leányoknak még egy hajfonót és egy fekete paraszt pártát. A ki meghalt az ispotályban, azt bokáig érő hosszú ingben temették el.

Az étkezés az ispotályban ünnepeken jobb volt, mint más közönséges napokon. Karácsony, husvét és pünkösöd ünnepén, továbbá Szent Imre napján is, mivel ez Zrinyi Kata férjének névnapja volt, minden ispotály 3 tál étket kapott, bárányt, 6—6 tyukot, 24 itce borsót, szalonnát, lisztet, 6—6 itce bort és 10—10 itce sört. Egyik tál étel mindenkor borsos és sáfrányos kellett, hogy legyen. Koldulniok nem volt szabad, de ha úr jött a helységbe, az udvarbíró két ispotálybelit küldött hozzá a persellyel, hogy Isten nevében adakozzanak.

És szabályozva volt az ispotályok vallásos élete is. A ki nem akar imádkozni — mondja a regula — azt ne tartsák ott köztük. Ha valaki nem tudja az imádságot, hitnek ágait és a tizparancsolatot: napot kell neki hagyni, hogy megtanulja. Ha nem akart tanulni, akkor elbocsátották.

Az ispotályon kívül a trencsényi hévizek mellett *fürdőházak* is állottak a szegények rendelkezésére. Bizonyára a mai világhírű trencsényi teplici és pöstényi fürdők.

Ime mily nagyszerű belmissziói intézmények voltak ezek már a reformáció századában. Kórház minden nagyobb helységben, kidolgozott rendszabályokkal s ingyenes gyógyfürdőkkel. S mindez egy derék magyar nő humánus jóvoltából s ennek bölcs vezetése alatt. Méltó, hogy megőrökitük nevét egyháztörténetünkben.

S egyébként is Zrinyi Kata az egész gyülekezeti életet urodalmaiban pontos regulákkal és szigorú egyházi fenytékekkel szabályozta. Ilyen regulái voltak:

Az udvarbírák gondot viseljenek a parochiákra, egyházakra és iskolákra, hogy el ne pusztuljanak.

A prédikátorokat minden rendbeli nép nagy tisztességben tartsa, becsülje és tisztelje; jövödelmük ne kisebbüljön se prédikátoroknak, sem egyházaknak, sem az oskoláknak.

Valamikor bemegyén az faluba az udvarbíró, először is szemben legyen az prédikátorral és megértse tőle, ha az bíró, esküdtek és egyéb köznépek vasárnap és egyéb ünnepnapokon járnak-e az egyházhoz Isten ígéje hallgatására.

Ha találkoznak olyanok, hogy igen ritkán járnak predikációra, az kézi kalodába, ki az falu közepén van, betétesse; ha ki oda nem fér, lánéra kötöztesse és ott az kaloda körül legyenek prédikációtól fogva estélig. Ha azon nem tanulnak, más vasárnap is mind betétesse aféle kalodába és két nap tartassa benne éjjel is. Ha az másik fogságon sem tanulnak és predikációra még sem mennek, tehát minden késedelem nélkül feleségestül, gyermekestül kiküldje az faluból, házat és földjét vegyék el pénz nélkül.

Az udvarbíró az predikátorokat mindenkor megintse, hogy az parasztnépet tanítsák imádságokra és minden felesztendőbe examinálják házanként, véneket és ifjakat, férfiat és asszonyállatot. Napot hagyjanak nekik, míg megtanulják. Ha így sem tanulnának, erősen meghagyja a predikátoroknak, hogy hurré tegyék az udvarbíráknak az eféléket s az udvarbíró minden kedvezés nélkül megfogassa és fogságból ki ne bocsássa, míg meg nem tanulják az imádságot.

Minden faluban legyen kézi kaloda tizenkét emberre való. Azokon vasreteszek legyenek és lakatok, hogy belakathassák, kit betesznek.

Egy falu se merjen fejök és jószágok vesztébe, az ur hire nélkül az predikátoroknak bucsut adni. Nem az ü dolga ez, hanem az uré. (E pont az egyházalkotmány fejlődésére nézve jellemző).

Szigoruan tiltják továbbá ez egyházi regulák a bűbájosságot és kártyajátszást. Minden játékosra egy forintnyi birság járt. A fonókra nézve ezt mondja: „Az éjjel való fonásokat udvarbíró mindenestül megtiltsa; valaki engedi házánál az fonást, három forintot adjon s valakit ott talál, mindenik adjon, mind férfi, mind asszonyember és leány egy forintot.“

E szabályok némelyike szinte tulszigoruanak is tűnhetik fel, de csak a megátokodottat büntették keményebben. És ott van köztük a kiméltre intő regula is: az udvarbírák a jobbágyokon soha egy pénzt se vegyenek törvény nélkül s ok nélkül verni ne merjék őket. S a humánus intézmények: diáknevelő ház, ispotály és gyógyfürdő szintén szeretetre, irgalmasságra mutatnak.

Igen, mert Zrinyi Miklós kardos leányának, ki ily szigoru egyházi felgyelmet tartott uradalmaiban, áldott jó galambszive volt egyébként. Errőtanuskodik családi élete is.

Nem csak fiát, Thurzó Györgyöt, nevelte a leggondosabb anyai szeretettel, hanem második férjének, Forgách Imrének is szerető hitvese volt, a ki nem győzi őt jószágáért eléggé magasztalni. Példás szép életet éltek. A férj naplójában mint lelke másáról ír mindig a feleségéről. A leghálásabb szeretettel csüng rajta.

S ezt a meleg családi szeretetet kiterjesztették rokonaikra is. Jellemző például Zrinyi Kata férjének az a levele, melyet Németujvárra sógoruknak, Batthyáni Boldizsárnak írt 1579-ben. „Az én szerelmes Katámmal úgy várjuk régtül folyvást kedet — írja néki — mint az Istennek irgalmát, kit értvén ked, immár mentsen meg bennünket ez nagy gondtól . . . kit ha megmível uram ketek, mennyi jó hire neve leszen ez egész magyar nyelven szóló emberektül, meg sem gondolhatja ketek.“

Zrinyi Kataék ugyanis az evang. hit mellett ott a felvidéken egyszersmind a magyar nyelvnek és szellemnek is terjesztői voltak emberbaráti keresztyén intézményeikkel. Családi és hivatalos levelezésük s az ispotály regulái mind magyar nyelven írottak.

Voltak természetesen olyanok is, kik Zrinyi Katának ezt az evang. hitbuzgalmát nem jó szemmel nézték. A királyi helytartó, valamelyik főpap, akadémikuskodott sokat, a kitől azonban megvédte őt sógóra Batthyáni Boldizsár. Ennek írja Zrinyi Kata hálás szívvvel Bittséről 1578-ban: „Az Isten is jót ád érette kegyelmednek, ez világ előtt is dicséretes leszen, hogy te kegyelmed ily közel való atyjafiát az hatalmasoknak nem hagyja megnyomorítani. A locumtenens boszuját a Zrinyi nemzetségen és irigységét én rajtam, ha te kegyelmed ellene nem állott volna, kitöltötte volna“.

Áldott munkáját a reformációnak ez a jólelkű és erélyes kezű Tábithája 1585 fejezte be, ez évben halt meg. Fia, Thurzó György ekkor már 18 éves és Ernő főherceg szolgálatában volt az udvarnál.*)

*

Ime a reformáció századának nőalakjai közül csak néhányat mutattam be, a kiktől épen forrásaink szólnak. De meg fog növekedni számuk, a mint a gondos kutatás vagy szerencsés véletlen több régi emléket is felszínre hoz. Mind meg annyi nagyszonyjai voltak hazánk és egyházunk történetének, a kiknek nem csak a reformáció külső hódításaiban van igazán — mint Szerémi mondja — oroszlánrészüik, hanem a keresztyén szeretet áldott munkáival is már szép bizonyosságot tettek az evang. hit életéről, női gyengéd szívüknek mélyebb érzésvilágáról.

Tanítókat, papokat segítéyztek, iskolákat, tanulóházakat építettek, a bibliákat és vallásos iratokat terjesztették, a szegényeket, rabokat, árvákat és özvegyeket látogatták, a betegeknek ispotályokat, gyógyfürdőket rendeztek be, — mind meg annyi szép nemei a protestáns belmisszióknak. Méltán látjuk azért bennük ez áldásos és nagy jövőjü intézménynek első uttörőit hazánkban. Magyar főnemes asszonyok voltak, kik női szívükkel ösztönserüleg megértették, hogy a keresztyén nemesség mire kötelez.

Az uttörők után jön azután longus ordo idem petentium decus, hosszú sorozat, mely ugyanazon dicsőségre tart számot: *Cobor* Erzsébet (Thurzó Györgyné), *Pálffy* Katalin (Illésházy Istvánné), *Károlyi* Zsuzsánna (Bethlen Gáborné), *Lórántfy* Zsuzsánna (Rákócy Györgyné), *Petrőci* Kata Szidonia (Pekry Lőrincé), *Bethlen* Kata (gróf Haller Lászlóné), *Roth-Teleky* Johanna és végül *Mária Dorotty*a nádorasszony — oly gazdag és szép női galéria ez egyházunk történetében a melyet büszkeséggel mutatunk a világnak.

Végig tekintve e hosszú soron, az uttörők emlékét a történet könyvébe írjuk és hálás szívünkbe zárjuk, a jövőre nézve pedig folytatást várva forró vágy kel szíveinkben: ti Kanizsai Orsolyák, Zrinyi Kataék, híretek, nevetek ki ne haljon, szent munkátok ne lankodjon; támadjatok fel hű utódokban, — szülessetek sokan!

*) Kubinyi M. i. h. 6. l.

Németországi utazásom.

Irta: **Scholtz Ödön.**

(3. folytatás.)

Másnap, október 8-án reggel a közeli Lipcsébe utaztam, hogy egyrészt az ottani misszióintézettel, másrészt az ugyancsak ott székelő Gusztáv Adolf-egylet s a Lutherische Gotteskasten vezető embereivel személyesen megismerkedjek.

Az állomáson, — mely épen építkezés alatt áll s csak 5 év múlva készül el teljesen, mikor is Németország legnagyobb vasuti állomása lesz, ha ugyan addig máshol még nagyobb építésébe nem fognak — dr. Siedel*) missziói felügyelő várt reám, ki néhány év előtt több hazai gyülekezetünkben is megfordult s kinek vendége voltam.

Mivel csak néhány óra állt rendelkezésemre, mindjárt az állomás (Bayrischer Bahnhof) közelében, a Carolinenstrasse 19. sz. a. fekvő misszióházba mentünk. A hatalmas, kétemeletes épület már külső megjelenésével is mutatja, hogy szent ügy szolgálatában áll: a rajta lévő kereszt s az első és második emelet között végigfutó missziói parancs: „Elmenvén mind e széles világra, prédikáljátok az Evangéliumot minden teremtetett állatnak“ (Márk 16, 15), elmondják a járó-kelőknek, hogy e házban, elfordulva a világ zajától s lemondva minden földi örömről és gyönyörüségről, ifjak készülnek elő, hogy idővel mint a Krisztus vitézei a pogányokat a megfeszített és feltámadott üdvözítőben való hithez s ezáltal az üdvösséghez vezessék.

Épen vakáció lévén, az intézetben lakó Schwartz misszióigazgató nem volt otthon s így Siedel missziófelügyelő kalauzolt végig az épületen. Az egész házban a szükséges csin és tisztasággal, takarékosagra valló józan egyszerűség párosul. A növendékek mint testvérek kettesével vagy hármával lagnak egy-egy szobában, melynek butorzata a legszükségesebbre szorítkozik, hogy már itthon megszokják a lemondást s a kevéssel való megelégedést. A ház összes lakóit az evangéliumi szeretet lelke hatja át, úgy hogy bár a növendékek különböző nemzetiségűek, még sincs köztük nemzetiségi torzsalkodás, mivel egyek a nemzetiségi válaszfalakon messze felülemelkedő közös evangéliumi hitben s az ökumenikus jellegű lutheri hitvalláshoz való ragaszkodásban és hűségben. A tantermek feltűnően kicsinyek, mit a növendékek csekély száma indokol, bár ha az anyagi viszonyok engednék, ezen okvetlen változtatni kellene.

Egy terembe lépve, a tábla tele volt irva mindenféle tamul, dzsagga, wakamba szavakkal, mondásokkal. Ezt szemlélve tekintetem egyszerre csak magyar szón akad meg, s midőn tovább olvasok ezt a magyar mondatot hozom ki: „Vakáció van október 5-től egészen október 15-ig. Veres“. A rejtély meg volt oldva. Ezt csak *Roth*, az intézetben lévő magyar missziói növendék írhatta. Miután még a könyvtárt, a muzeumot s a kiadó-

*) Dr. Siedel azóta megvált a missziói felügyelői állástól s visszatérve első szerelméhez, a Drezda melletti Lausa városában ismét lelkeszi hivatalba lépett.

hivatalt megtekintettük, a honnét expediálják az egyesület kiadványait, így a 115,000 példányban megjelenő missziói gyermeklapot stb., Siedel szobájába mentünk, hová Rothot is elhivatta. Bár az ifju részben közbenjárásomra vétetett fel az intézetbe, személyesen eddig nem ismertem s így örültem látásának. Jó megjelenésű, egészséges fiu, ki kötelességét hiven és lelkesedéssel teljesíti, úgy hogy tanárai s a misszió vezetősége meg vannak vele elégedve. Így remélhetjük, hogy Isten segítségével ő lesz hazai egyházunk első kiküldött misszionáriusa. Beszélgetés közben elmondta, hogy néhány nap előtt barátai kérésére írta ama magyar mondatot a táblára, anélkül hogy sejtette volna, hogy azt magyar ember fogja elolvasni. Mivel Roth Verest jelent, azért írta magát így alá. Igen jól esett neki, hogy meglátogattam s azon intésemet, hogy legyen alázatos, szorgalmas és keresse buzgó imádsággal az Urat, hogy őt megtalálva másokat is hozzá vezethessen, látszólag szívesen fogadta. Azon meggyőződéssel távoztam a missziói épületből, hogy az rendeltetésének minden tekintetben megfelel s hogy a növendékek komolyan készülnek benne nagy hitet és sok lemondást igénylő nehéz hivatásukra. Így hazai egyházunk valóban érdemes missziói intézetre fordítja szegénységéből jutó missziói filléreit s az intézet annál inkább szívünkhöz fog nőni, minél több hazai munkást állít majd a nagy missziómezőre.

A misszióintézet megtekintése után Siedel lakásába tértünk, hogy megismerjem családját, nejét s egyetlen II. gymn. osztályu fiát, ki szüleinek szemefénye, mire nagyobb körutra indultunk, megtekintve a város több nevezetességét s betérve néhány kiváló egyházi férfiúhoz. Lipese igen szép nagyváros, mely 1891 óta, mikor először jártam ott, bámulatosan fejlődött. Az akkor nagyon is elhanyagolt Johanneskirche, mely előtt Luther és Melanchton kettős szobra áll, azóta újra épült, ugyszintén az egyetem a szép evangélikus egyetemi templommal, az impozáns városház és számos más középület, úgy hogy Lipese e tekintetben bármely nagyvárossal, sőt fővárossal felveheti a versenyt.

Először a már említett Johanneskirche-be néztünk be, hol Gellert a híres énekköltő és Bach a híres komponista vannak eltemetve s hol Köhler lelkész épen esketett. A templom leírásától eltekintve, csak azt említem meg, hogy a lelkész a szokásos „Mózesábla“ (Bäffchen) helyett az egész nyakát körülfogó u. n. „Krause“-t viselte, mely viselet itt egyes templomokban és gyülekezetekben történeti hagyományon nyugszik.

Innen a hatalmas „Nikolaikirche“-be mentünk, melynek kiváló jelentőséget kölcsönöz, hogy a Lipesei Misszió állandóan itt tartja évi közgyűlését s a hittérítők is rendszerint itt lesznek szent hivatásukra felavatva. A templommal szemben van a paplak, hol dr. Hölischer lelkésznel tisztelegtem, kinél Siedel már előzőleg bejelentett. Hölischer nagy szerepet játszik Lipese egyházi életében s előkelő helyet foglal el a németországi lutheránus egyházban. Ő ez idő szerint a bold. Luthardt által alapított s mondhatni, hogy még ma is az egész földkerekség lutheránusait összekötő s a lelkészek között nálunk is meglehetősen elterjedt „Allgemeine Evangelisch Lutherische

Kirchenzeitung"-nak kiadója, a lipesei missziói kollegium helyettes elnöke, a Gusztav Adolf egylet központi elnökségének tagja stb. A „lelkészi hivatalban“ fogadott, hol a nap meghatározott óráiban mindég beszélhető. Ez a berendezés a német nagyvárosi gyülekezetekben mindenütt szokásos s azt igen praktikusnak tartom. A lelkészi „hivatal“ rendszerint több szobából áll. Az első szobában van a hivatalszolga, ki az érkezőt fogadja, bejelenti s a mellett a szükséges irodai munkát végzi. Beljebb van a lelkész, kit az előirt időben mindenki bármely ügyben felkereshet s ki betett ajtó mellett bárkivel a legkényesebb ügyben is négyszemközt beszélhet. A lelkész szobájában, vagy a mellett van elhelyezve a gyülekezeti levéltár és könyvtár. Mivel a szolga a lelkész hivatalos óráin kívül is ott van, azért bármikor tér is be valaki a hivatalba, korán reggeltől késő estig mindég nyerhet utbaigazítást.

Dr. Hölscher magas, szikár, öreg ur, ki igen barátságosan fogadott s jó sokáig magánál tartott. Ismeri a misszió érdekében hazai egyházunkban kifejtett működésemet s további munkásságra serkentett. Miután bánfalva filiám segélyezésére vonatkozó kérésemet előadtam, a beszéd a mi egyházi és politikai viszonyainkra terelődött, mi közben alkalmam nyílt figyelmét felhívni arra, hogy lapjában néha nagyon is egyoldalú tudósítások jelennek meg Magyarországról, s az ügy érdekében jó volna oly tudósítókat szerezni, kik a legszigorubb bírálat mellett is, objektivebb hangon írnának rólunk. Dr. Hölscher szívesen kilátásba helyezte kérésem figyelembe vételét, de hozzá fűzte, hogy nekik igen nehéz helyzetük van, mivel a viszonyokat nem ismerik s így a tudósításokat, ha egyébként a lap egyházi céljával nem ellenkeznek, úgy kell közölniök, a mint beküldik. Tisztán rajtunk áll, hogy a lap részére tárgyilagos tudósításokat kapjanak

Hölschertől a Gusztav Adolf egylet születési helyére, a hires Thomas-kerche-be mentünk, hol dr. Pank a Gusztav Adolf egylet mostani elnöke az első lelkész. Sajnos, dr. Pankot, ki épen a szászországi ev. luth. egyház országos zsinatán Drezdában időzött, nem találtam otthon, úgy hogy csak a vele baráti viszonyban lévő dunántuli egyházkerületi gyámintézeti e. elnök ajánló levelét adhattam le nála s nem részesülhettem abban a kiváló szellemi élvezetben, mit az ilyen nagynevű férfiúval való személyes ismeretség és társalgás nyújt. Itt tehát gyorsan végezve, a Weststrasse-ban fekvő Gusztav Adolf-házba, vagyis a Gusztav Adolf egylet központi palotájába siettünk.

Érdekes, hogy Lipcsében a városház, a szabadkőművesek páholya, a róm. kath. templom s a Gusztav Adolf egylet központi palotája szoroson egymás mellett fekszenek. Az utóbbi, melyet egy lelkes evangélikus egyháztag hagyott az egyletre, azonkívül még a róm. kath. paplakkal egészen össze is van építve. Ezen az idők folyamán előállott helyzet már sok elmés megjegyzésre szolgáltatott alkalmat.

A szép, kétemeletes palota a melybe most belépünk a Gusztav Adolf után nevezett evangélikus világegyletnek, hogy úgy mondjam műhelye. Ide jön az egész földkerekség evangélikus diasporájából (szórvány) a segélyt kereső evang. gyülekezetek és intézetek ezernyi ezer kérvénye s innen

megy ki a sok biztató ígélet, segélyt nyújtó üzenet s maga a kézzel fogható segítség. Azért alig is tudjuk elképzelni azt az óriási hatalmat, melyet ez az épület, illetőleg a benne lefolyó szeretetmunka az evangélikus világra gyakorol. Álljon itt a Gusztav Adolf egyletről néhány adat. A G. A. egylet fenállása óta 5570 evang. gyülekezetben 2355 templomot, 893 iskolát, 908 paplakot segített felépíteni, 798 egyéb egyházi építkezésnél, 203 telekvásárlásnál, 2078 esetben adósságtörlesztésnél, 612 esetben lelkészfizetési alap, 234 esetben egyházi alap, 410 esetben tanítófizetési alap gyűjtésénél segédkezett, 1861 helyen iskolafentartáshoz, 727 helyen konfirmandus otthonok, árvaházak, diakonisszaházak és állomások felállításához s 114 esetben evang. temető szerzéséhez járult hozzá s minderre 1905 végéig összesen 45,748.257 márkát fordított, miből magyarhoni ág. h. ev. egyházunkra (Erdély nélkül) 1,781.830 márka esik. A múlt évben 1,688.426 márkát fordított a G. A. egylet az evang. diaszpóra segélyezésére, miből Magyarországra 35.270 márka jutott.

Természetes, hogy egy ilyen nagykiterjedésű munka megfelelő apparátust kíván s nem végezhető mellék hivatalban. Azért a G. A. egylet néhány év előtt ügyvivő lelkészt (theologischer Berufsarbeiter) alkalmazott, ki a házban székel s kinek a nagy munka végzésében több irodai alkalmazott segédkezik. Ugyancsak e házban lakik a G. A. egylet ügyésze is. Jövedelem Braunschweig ügyvivő lelkésznél be volt jelentve s már várt reám. Mivel még csak néhány év óta van felelőségteljes állásában, melyben eredményesen csak úgy működhetik, ha a G. A. egylet segélyét igénybe vevő országos egyházak helyzetét s diaszporális viszonyait minél alaposabban ismeri, teljes két óra hosszat magánál tartott, mely idő alatt elég alkalmam volt több általa már előre összeállított s magyarhoni egyházunkra vonatkozó kérdőpontra, lehetőleg körülményes felvilágosítással szolgálni. Magától értődik, hogy a beszélgetés sok tekintetben bizalmas jellegű volt, azért itt mindenre ki nem terjeszkedhetek. Megemlítem azonban, hogy a filiamra vonatkozó szükségesnek vélt előterjesztésen kívül, különösen a G. A. egylet s a magyarhoni e. e. e. gyámintézet között létesítendő bensőbb összeköttetésről esett leginkább szó, mit Lipcsében szívesen vennének, mivel ezáltal a G. A. egyletnek evangélikus világegyleti jellege még jobban kidomborodnék. A magyarhoni diaszpóra helyzetének megbeszélésénél kiválóan az új missziói központok, ugyszintén Bares és Tizsaszentmiklós áttérési gyülekezetek minél behatóbb segélyezésére hivatam fel figyelmét. Szó esett a létesítendő árvaházakról, a felsőlövői tanítóképezdéről s a pozsonyi diakonissza-anyakházról. Ez utóbbit illetőleg arra kértem, hogy ajánlja azt a G. A. egylet nőegyleteinek figyelmébe, mit szívesen kilátásba is helyezett. Nem hallgathatom el azonban azon sajnos találó megjegyzését, hogy nem vet szép világot egy millió lelket számláló evangélikus országos egyházra, ha az egyetlen, kebelében fennálló diakonissza-anyakházat nem tudja vagy nem akarja önerejéből megfelelő épülethez juttatni. Szívesen vette azonban azon felvilágosítást, hogy az előítélet már e téren is szünőfélben van s hogy a gyámintézet s az egyházkerületek egyre fokozódó mértékben támogatják

az intézetet, bár még koránt sem úgy, amint a szent ügy megkíváná. A leányiskolákról is szó esvén, rámutatott, hogy azok fenntartása is sokkal kisebb terhet róna az egyházra és sokkal jobban megfelelének evangélikus rendeltetésüknek, ha megfelelő képesítéssel bíró diakonisszák vezetése alá jutnának. Már ezért is első rendű feladata volna a magyarhoni egyháznak a pozsonyi diakonissza anyaghoz fejlesztése, mivel ott állami tanítónőképző is van, hol a diakonissza-növendékek a kellő képesítést könnyen megszerezhetik.

Öröömre szolgál, hogy egy kis szolgálatot is tehettem a G. A. egyeletnek. Az egyelet ugyanis külön földrajzi atlaszt készítettett magának, melyben országonként fel van tüntetve az evangélikus diaszpóra, azonban hiányzik a térképeken az egyházi felosztás, úgy hogy e tekintetben bajos rajtok elgazodni. Azért egy Magyarországra vonatkozó térképet magamhoz vettem s hazatérve rávezettettem egyházunk kerületi beosztását, minek most Braunschweig lelkész értesítése szerint, igen jó hasznát veszik.

Tekintve azt a nagy munkát, mi naponként Braunschweig lelkészre nehezedik, ki nemcsak az egész levelezést ellenőrzi és vezeti, de minden előkészítő és végrehajtó munkát is végez, s a mellett a G. A. egyelet érdekében mindenféle ünnepi prédikációt s előadást tart s e végett sok utazást végez, — hálás szívvel megköszöntem, hogy drága idejéből ily aránylag nagy részt szentelt nekem. Adja Isten, hogy a nála elhintett magból egyegy szem kikeljen, hazai diaszporánk javára.

Az idő előre haladt, de azért még egy látogatást tettünk a „Lutherische Gotteskasten“ elnökénél dr. Ahnernál. A Lutherische Gotteskasten a G. A. egyelettel egy célt szolgál, mégis azon megszorítással, hogy a Lutherische Gotteskasten, mint neve is mutatja, *csak* a luth. diaszpóra megmentésére törekszik, és pedig nemcsak a katolikus, hanem a református és az uniált egyház részéről jövő veszedelemmel szemben is. Ezért a Luth. Gotteskasten jobban hasonlít e. e. e. gyámintézetünkhöz, mely mint lutheránus egyházi intézmény, szintén kizárólag a lutheránus egyház szolgálatában áll. Mivel a Lutherische Gotteskasten által végzett áldott munkásságról alkalmilag külön cikkben szándékozom beszámolni, azért most eltekintek behatóbb ismertetésétől.

Dr. Ahnert épen ebédnél találtuk s azért csak rövid időre vettük igénybe türelmét. A kedves öreg urnál, kihez szintén volt ajánló levelem, megköszöntem, hogy a Luth. Gotteskasten nagy áldozatkészséggel lelkészfizetési alapot létesít Bánfalva filiámban s azonkívül hazai egyházunk hitvallási álláspontjáról váltottunk néhány szót. Sajnos, az idő alkalmatlansága miatt távoznunk kellett s így csak kis mértékben élvezhettem azt az örömet s áldást, mit egy ilyen, egyházunk igazaért és jogaiért hevülő és küzdő kiforrott luth. egyéniséggel folytatott terjedelmesebb eszmecsere nyújtott volna.

A délután többi részét dr. Siedel családi körében s utóbb még a város néhány nevezetességének futólagos megtekintésével töltöttem el. S bármennyire tartóztattak s bármennyire kívánatos is lett volna, hogy leg-

alább még egy napot Lipcsében töltsek, nem tehettem, mert estére a város összes lelkészeivel együtt Burger lelkésznel voltam hivatalos, miért is az esti gyorsvonattal visszautaztam Altenburgba.

(Folytatása következik.)

A Lipcsei Misszióról.

(Évi ünnepély és közgyűlés.)

Misszióink évi ünnepélyét és rendes közgyűlését ezidén is a pünkösdre következő szerdán, vagyis május 22-én tartotta meg Lipcse városában. Lefolyásáról kimerítő tudósítást olvasunk az „Ev. Lutherisches Missionsblatt“ f. évi junius 15-én megjelent kettős számában, mely egész terjedelmében tartalmazza Meyer, a braunschweigi Vorsfeld szuperintensének ünnepi beszédjét, v. Schwartz missziói igazgató évi jelentését és Lohmann missziói szeminárium tanárnak Blumer és Thiele missziói kandidátusokhoz intézett kibocsátó beszédjét is.

Az apostolok Cselekedetei 4-dik fejezetének 13. és 14. verse alapján tartott **ünnepi beszéd** a misszióról mint az evangélium isteni hatalmának bizonyítékáról szolt, rámutatván 1. létezésének tényére, 2. eszközeinek jellemére s 3. hatásainak áldásaira s győzelmeire. A mélyreható beszéden azon, a missziónak minden barátjától tapasztalt s azért gyülekezeté hitéletének emelésén buzgolkodó minden lelkésztől nagyon is megszivlelendő gondolat vonul át, hogy a misszió nem csak kötelességeket ró reánk és áldozatokat követel tőlünk, hanem bőséges áldást is áraszt a keresztyen gyülekezetre, barátainak szivét, hitét erősítvén, vagy mint egy benne előforduló idézet mondja: *„A misszió megnyitja szemünket, hogy lássuk Isten dicsőségét. Megszabadít minden kishitűségtől. Vigasza a pogányoknak és — a keresztyen-ségnek.“*

Schwartz igazgató évi jelentésében összehasonlítva az indiai misszióknak 10 év előtti s jelenlegi állapotát, örvendetes haladást konstatálhat, miről a következő számok is tesznek bizonyosságot: Akkoriban 15300 kommunikánsunk volt a tanulók között, most 19800 van; akkor volt 5200 olvasni tudó felnőtt egyháztag, most 8000 van; a gyülekezetek egyházi járulékaik akkor 6600 rupiát tettek ki, a mult évben 12000 rupiát*) fizettek. Akkoriban 167 kápolnánk és templomunk volt a tanul egyházakban, most 243 van, az iskolások száma pedig 6600-ról 10500-ra emelkedett. Hasonló-

*) 1 rupia körülbelül 1 kor. 50 fill.

képen terjeszkedik az Indiában történő női misszió is, bár az e célra befolyt 22700 márka nem volt elégséges a kiadások fedezésére.

Mint jellemző eset emlitendő, hogy a nemrég elhunyt páriaszármazásu *Sámuel*, derék és tehetséges benszülött lelkésznek koporsóját a trankebári gyülekezet *magasabb* kasztbeli tagjai szívesen vitték volna a temetőbe, ha saját hivei azt engedték volna. Ez is újabb bizonyíték arra nézve, hogy lipesei misszióknak ellenfelektől és barátoktól egyaránt sokat támadott s ócsárolt praxisa az ind kasztokkal szemben nem csak hogy igazán evangéliumszerű, de eredményeiben is a legörvendetesebb.

Aggodalmas sajnálattal emliti az évi jelentés nem csak azt, hogy misszióknak ezidén egyetlenegy munkást sem küldhet Indiába, hanem hogy a tavaly oda küldött *Hübener* misszionárius komoly megbetegedése miatt sem mehetett ki, hogy a szintén odatörekvő *Schäffer* kisasszonynak hasonló okból abban kellett hagyni az Edinburgban folytatott orvosi tanulmányait és hogy a szabadságon otthon időző *Grosse* misszionárius orvosi tanácsra nem mehet vissza a tanulók közé, hanem hazájában fogad el lelkészi állást. Örvendetes azonban, hogy a trankebári szemináriumban ezidén 12 benszülött theologus tette le nagyobb részt jó eredménnyel a kandidaticumot, kikkel majd pótolni lehet a tanul benszülött lelkészeknek szintén már ritka sorát.

A *wakamba* misszióban ismét fel kellett adni egy állomást: *Miwukonit*, úgy hogy misszióknak most már csak 3 állomása van e nép között: *Ikuza*, *Mulango* és *Myambani*, melyeken a *wakamba* misszió alapításától (1886) fogva ott működő *Hofmann* missziói esperes vezetése alatt még 5 misszionárius dolgozik. A *wakamba* keresztények száma 27, az ottani tanulóké 67; azonban legújában érkezett azon örvendetes hír, hogy az első *wakamba férfiak*, számszerint négyen, jelentkeztek katechuménoknak.

Mig tehát a *wakamba* misszió ugyszólván hátraesést mutat, addig a *dzsagga* misszió annál örvendetesebben fejlődik. A meglevő 8 állomáshoz *Masama* és *Mwika* járult. A misszionáriusok száma az évi ünnepély alkalmával kibocsátott két fiatal misszionáriussal együtt immár 24, kikhez még 2 missziói tanítónő is járul. A *dzsaggák* önként és nagy számmal látogatják a keresztény istentiszteleteket; katechumén mindegyik állomáson van, számuk a mult év végén 212 volt, úgy hogy remélhető, hogy még ez évben betelik az első ezer *dzsagga* keresztény. A mult évben 156 pogány s 86 keresztény gyermek kereszteltetett meg. A Mosiban lévő tanítónőképző szemináriumban jelenleg 25 benszülött ifju tanul *Raum* misszionárius vezetése alatt. Ez az ó-testamentomra vonatkozó rövid *bibliáismét* irt tanítványai számára s lefordította *Máté* evangéliumát, *Fassmann* misszionárius pedig *Lukácsét*. Azonkívül *Luther kis kátéja* s egy kis zsoltárkönyv is nyomattatott a madzsamei dialektusban s *Fokken* misszionárius a berlini orientalis szeminárium közlönyében a mazai nyelv ígéről tett közé tanulmányt. A *dzsagga* kosztos iskolák kiadásait azonban missziói társulatunk nem elégséges anyagi

eszközeire való tekintetből majdnem 1500 rupiával lejjebb kellett szállítani. Ezt sajnálva, egy az igazgató évi jelentését hallgató missziói barát, másnap 500 márkát küldött e célra.

Misszióknak mult évi **rendes bevétele** 570 ezer márka volt, miben azonban az 53 ezer márka hagyomány már befoglaltatik. Minthogy az összes **kiadás** 592 ezer márkára rugott, 22 ezer márka deficit mutatkozik. A jubileumi gyűjtésből — mely eddig mintegy 62000 márkát eredményezett — 40 ezer márka a 30 évnél tovább szolgáló misszionáriusok nyugdíjának emelésére fog kamatoztatni, 22 ezer márka pedig az Indiában történt gyűjtéssel együtt egy Indiában felállítandó felsőbb iparos iskolára fordítatik.

Hálával emlékszik meg az évi jelentés a hazánkban is megfordult lic. dr. *Siedel* missziói inspectornak 4 évi működéséről, ki a mult ősszel a lelkeszi hivatalba lépett vissza s melegen üdvözli utódját, *Weishaupt* bajor lelkészt, ki 13 éven át Neuendettelsau brückbergi nagy idiota intézetének volt vezetője.

Az évi jelentés befejezte és a gyülekezet énekének elhangzása után következett a fentnevezett *hittérítőjelöltek ünnepélyes kibocsátása*, kikhez *Lohmann*, szemináriumi tanár Józsuá 1,10 alapján intézte az elbocsátó beszédet

A délutáni órákban lefolyt **közgyűlésen**, melyen hazai egyházunk ezidén sem volt képviselve, *Hilbert* egyleti számvívő az évi jelentés pénztári adatait még a következőkkel egészítette ki: Az *ind* misszióra 376,349 márka fordított, a wakamba misszióra 44,654 márka, a dzsagga misszióra 101,768 márka. A deficitre nézve határozatba ment, hogy csekély voltára való tekintetből nem bocsát ki misszióink törlesztése végett külön felhívást, mert remélhető, hogy a missziói barátok, ha tudomást vesznek róla, önként is megteszik kötelességüket.

A nagyszámu hallgatóság előtt lefolyt **estvéli gyűlésen**, melyen D. *Hartung* lipesei szuperintendens s a Gusztáv Adolf-Egylet központi elnökségének jegyzője elnökölt, az olvasóink előtt ismeretes D. *Lohoff* altenburgi generálisszuperintendens beszélt a misszió iránti hálátartozásunkról, *Kanig* misszionárius a wakamba misszióról s végül *Weishaupt* a bel- és külmisszió érintkezési pontjairól. A deficit törlesztésére 722 márka folyt be ez alkalommal.

Végül ide iktatjuk ismét *a tavalyival való összehasonlítás céljából* a Lipesei Misszió három működési terére vonatkozó statisztikai kimutatást, mely a 1906. év végén való állományt tünteti fel:

Területek	Állomások	Istentiszteletti helyiségek	Misszionáriusok és missziói segédek	Missziói tanítók	Benzüölt lelkészek	Benzüölt segédek	Benzüölt segítőnk	Keresztelések:		Urvasorára jogosultak	Urvasorazók	Lélekszám	Katechumenok	Iskolák	Tanulók			Kosztos			A ben- szüöltek egyházi járuléka	
								Pogány-	Keresztény gyermekek						Keresztény	Pogány	Összesen	Fin	Leány	Összesen		Rupia
India	39	243	39	15	20	573	136	309	648	10140	19792	22123	388	294	3545	7025	10570	526	251	777	12226	7
Ukamba	3	4	7	—	—	—	—	—	—	20	24	27	6	4	8	59	67	32	7	39	26	—
Dzsagaföld	10	24	21	2	—	29	—	156	81	359	592	765	219	39	116	2369	2485	138	28	166	881	9
Összesen	52	271	67	17	20	602	136	465	729	10519	20408	22915	613	337	3669	9453	13122	696	286	982	13134	—

Missziói hírek.

Belföld.

— **A misszióegyesület** mult számban közölt alapszabálytervezetéről s annak indokolásáról különnyomatot is készíttettem s azt kellő számu példányban megküldtem a püspöki hivataloknak a kerületi gyűlések tagjai közti szétosztás végett. Mivel e kérdésnél nincs másról szó, mint arról, hogy egyházunk azon tagjai, kik Krisztus urunk missziói parancsát egyházunk körén belül előmozdítani kívánják, azt az egyetemes gyűlés felügyelete alatt álló misszióegyesületben megtehessék, joggal reméljük, hogy a kerületek az alapszabályok megerősítését az egyetemes gyűlésnél véleményezni fogják.

— **Diakonisszák mint felső leányiskolai tanítónők.** Már többször említettem, hogy felső leányiskoláink mint evangélikus intézetek a beljük helyezett reményeket csak akkor fogják teljes mértékben beváltani, ha bennök a tanítást megfelelő képesítéssel bíró diakonissza tanerőkre bízhatjuk. A pozsonyi diakonissza-nyaház azonban mindeddig azért nem fordíthatott nagyobb súlyt arra, hogy kellő előképzettséggel bíró diakonisszái tanítói oklevelet szerezzenek, mivel nem birt garanciával arra nézve, valjon kellő képesítéssel bíró nővérei számíthatnak-e intézeteinkben alkalmaztatásra? A dunántuli egyházkerület iskolai nagybizottsága erre nézve f. évi június hó 19-én Sopronban tartott ülésén nagyjelentőségű határozatot hozott, amennyiben egyhangu lelkesedéssel kimondta, hogy ha megfelelő képesítésű diakonisszák kerülnek ki a pozsonyi diakonissza anyaházból, ugy a kőszegi felső leányiskolánál, megüresedés esetén első sorban ezeket veszi figyelembe, s ezen határozatát jóváhagyás végett felterjeszti a kerületi gyűléshez. Ha — a mihez kétség nem fér — ezt a határozatot a kerületi gyűlés is jóváhagyja s idővel a többi kerület is magáévá teszi, ugy kialakulhat nálunk is a diakonissza intézmény tanítói ága, az egyház üdvére s az Ur dicsőségére!

Külföld.

— **Egy század a kínai evangélikus misszió történetéből.** 1807. január 31-én indult el Angolországból Morrison Robert, az első evang. misszionárius Kinába. 1807. szeptember 4-én partra szállt s szeptember 8-án már Kanton-ban volt. Mivel sikerült neki a keletindiai kereskedő társaságnál mint tolmács állást kapni, ott maradhatott az akkor még teljesen elzárt országban s évtizedeken át egyedül működött ott, mivel az utána küldött misszionáriust azonnal kiutasították az országból. Morrison főfeladatát a kínai nyelv tanulmányozásában látta. A legnagyobb veszélyek közt titkon egészen 1834-ig működött Kinában. Nyelvészeti tanulmányainak eredménye egy kínai nyelvtan, kínai bibliafordítás s igen bő kínai szótár. 1814-ben keresztelte meg az első kínait, Tsai-a-kot s végül is a kis kínai gyülekezet 10 lélekre emelkedett. Azóta az evang. misszió nem nyugodott, míg nem először az opiumháboruk szerződéses kikötőibe, később pedig az ország belsejébe is bemenetelt nyert. A kínai missziót legnagyobb virágzásra Hudson Taylor juttatta azáltal, hogy megalapította a kínai belföldi missziót s az a látszólag kivihetetlen terv fogamzott meg benne, hogy a „mennyei birodalomnak“ mind a 18 tartományát misszionáriusokkal látja el. Lassanként ez sikerült is s 10 évvel ezelőtt az utolsó elzárkózott tartomány, Hunan is megnyílt az evangélium előtt. Jelenleg az evang. misszionáriusok és misszionáriusnők számát 3000-re, a kínai keresztényeket pedig több mint 200.000-re becsülik. — A kínai zavargások idejében a kínai

misszióknak sokat kellett szenvednie. De már a boxerlázadás alkalmával is, mikor ezrekre menő benszüllött keresztényeknek és 134 misszionáriusnak kellett életüket feláldozniok, kitünt, hogy azok a szemrehányások, melyekkel a keresztényeket illették, mennyire alaptalanok. A misszió nem „rizses keresztényeket“ nevelt, hanem olyanokat, kik hitükért meg is tudtak halni. S most mikor Kína számára új korszak kezdődik, tisztán lehet látni, hogy a misszió mégis helyes uton járt, mikor az ország belsejébe kívánt hatolni. Most a missziói állomások az őket körülövező missziói iskolákkal együtt azok a fontos csatornák, melyeken át a „mennyei birodalom“ az annyira óhajtott nyugati tudományt megkapja, még pedig, belsőleg közvetítve a pedagógiai bölcsesség által. — Április 25-től május 7-éig Szinghaiban Kinának összes evang. misszionáriusai konferenciát tartottak s a tárgyalások megmutatták, hogy a missziói munkásságnak első százada az evangélikus missziót Kinába oda vezette, hogy most igazán alkalmas munkamező áll előtte, melyen az új században fokozott eredménnyel terjeszheti Isten országát.

— **A Gosner-féle evang. misszió a kolok között,** melynek sikere évről évre annyira növekedik, hogy nincs elegendő misszionárius a kik a keresztségre jelentkező pogányokat oktatnák, az 1905. év végén 67,321 megkereszteltet, s 17.620 keresztségre jelentkezőt, összesen tehát 84,941 lelket számlált, kik mind az ő gondozása alatt álltak. Jelenleg azonban a pogány Jaspur királyság lakói körében megindult mozgalom miatt új nagy feladat előtt áll. A chainpuri misszionáriusok már évek óta folytonosan szemmel kísérik az olyannyira elzárt s csak 1963 angol négyszögmérföldnyi országot, nem találhatnának-e bemenetelt. Csak Eckertnek, a chainpuri lelkes misszionárius szakadatlan fáradozásának sikerült az utolsó hónapokban az illetékes raipuri britt hatóságtól engedélyt kieszközölni Jaspur krisztianizálására. Ezóta négy hét alatt Eckertnél és a kinkeli John misszionáriusnál úgy 2000-en jelentkeztek áttérésre s úgy látszik, hogy ez még csak kezdete egy sokkal gazdagabb aratásnak. A mozgalmat a benszüllött pogány keresztényeknek a hit erejéről való lelkes tanuskodása indította meg, kik nem szégyelték, ha ütésekkel és börtönnel sujtották is őket a keresztségért. Természetesen nem szabad azt gondolnunk, hogy ezek mind vallásos indokból tértek át. Többnyire csak szociális inségükről van homályos tudatuk s az a sejtelmük, hogy a kereszténységben jobb sorsuk lesz. A Gosner-féle misszióknak most már az a feladata, hogy felkeltse bennük a vallásos szükségérzetet s a kereszténységnek helyes megértését. Ha a nagy feladatot eredménnyel akarjuk megoldani, akkor a legrövidebb idő alatt Jaspurban új állomást kell létesíteni. De erre hiányoznak a szükséges eszközök, különösen pedig a misszionáriusok, főleg olyanok, kik theologiai képzettséggel bírnak s készek volnának belépni abba a harcoló seregbe, mely a fiatal Graetsch Ferenc misszionárius halála által úgy is már megint kisebbedett. A Gosner-féle misszióknak már évtizedek óta sokat kellett szenvednie a katolikus ellenmissziótól s féltő, hogy a felekezetek harca Jaspurba is átvitetik. Ezért a leggyorsabb segítségre van szükség.

— **Madagaszkár.** A madagaszkári protestáns misszióknak Franciaország egyházellenes, türelmetlen politikája alatt ismét sokat kell szenvednie. A mostani kormányzó, Lyonnak volt szocialista polgármestere, egész sorát adta ki az olyan rendeleteknek, melyek alkalmasak arra, hogy a protestánsokat megkárosítsák. Tilos ezek szerint: 1. családi isteni tisztelet tartása a családhoz nem tartozók jelenlétében; 2. új kultuszépületek emelése; 3. pogány területen folytatott misszió; 4. mindenféle keresztény szövetség (ifjusági egyesületek stb.) — Hogy tönkre tegye a protestáns missziói iskolákat, a záróvizsgák előtt két hónappal elrendeli, hogy a vizs-

gára csak azok a tanulók bocsáttatnak, kik két éven keresztül állami iskolát látogattak. A kath. iskolák növendékeinek azonban megengedték a vizsgatételt. Az evang. misszió képviselőjének tiltakozására Franciaország képviselője így felelt: elismerem, hogy ti a bensülöttek erkölcsi színvonalát emelitek s önálló emberekké nevelitek őket, de éppen ebben rejlik a hiba, amennyiben nekünk nem polgárookra, hanem csak munkaerőre van szükségünk. — Legsérelmesebb a nov. 23.-i tulszigoru iskolai törvény, mely megtiltja az iskolai tanítást oly épületekben, melyeket isteni tiszteletre is használnak. Az ilyen helyiségekben levő összes iskolák két hó lefolyása alatt bezárandók. Mivel pedig lehetetlen, hogy két hónapon belül s hozzá még az esős évszakban, új épületek állittassanak, az eredmény az lett, hogy a londoni, norvég, párizsi s más prot. misszióknak rendesen kápolnában levő 2800 iskolája közül 2500-at be kellett zárni.

— **Ev. lutheránus missziók Indiában.** A Gospel Witnessben, az indiai egyetemes lutheránus missziói konferencia lapjában Dr. Wolf az indiai evang. luth. misszió állapotjáról értekezik s ezen értekezésből éjszokról dél felé haladva a következő adatokat közöljük:

A Gosner-féle misszió a Ganges mellett s a kolok között	66.695 keresztténnyel
az indiai belföldi misszió (alapító Skrefsrud [Santals])	13.048
a svéd hazai alapítvány (Gonds)	1.230
a svéd ev. luth. misszió	267
a breklumi misszió Dsainpurban stb.	7.306
az amerikai lutheránus egyetemes koncilium Rajamundryban	12.833
az amerikai luth. egyetemes zsinat Gunturban	34.053
a hermannsburgi misszió	3.335
a missourii misszió Salem és Nordarkot tartományokban	62
a dán misszió Madrasban	944
a lipesei misszió	21.516

Összesen 11 luth. misszió 161,289 keresztténnyel.

Ez a 11 misszió 443 misszionáriust tart fenn. 1905-ben 12,209 új kereszttelttel szaporodott a hívek száma. Ha ezeket a számokat s az aránylag csekély eszközöket nézzük, bizony van okunk, hogy az elért eredményért Istennek hálát adjunk. — Adja a mindenható, hogy az itteni misszió most kezdődő 3-ik évszázadában az aratás még bőségesebb legyen.

Persely.

1907. május 21-től június 20-ig a következő adományokat vettük a **Lipcei Misszió** részére: Ratkóbisztró offertoriuma Chriasztyél Gyula lelkész által 6 K 14 f, a soproni felső ev. esperesség gyámintézete a deficit törlesztésére 20 K. Schmidt János theologus, Sopron 80 f, a dunántúli ev. lelkészegylettől évi járulék 5 K, a békés-csabai Rudolf főgymn. ifjusági gyámintézetétől dr. Daxer György hittanár utján 20 K. **Összesen 56 K 94 f.** **Eddigi főösszeg 121 K 83 f.** Június 24-én mint félévi gyűjtést az egész összeget beküldtük a Lipcei Misszió pénztárába.

A nemesszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét a 2. félévben is olvasóink áldozatkészségébe ajánljuk.

Szerkesztőség.

Üzenetek.

A jelen szám nyomdai munkatorlódás miatt kissé megkésett, miért szives elnézést kérek. Szerkesztő.